

מרחב קדוש, זמן קדוש

הר' ייץ גרינברג - ygreenberg@hadar.org

תרגום: עליזה רז-מלצר

פרשת ויקהל פקודי תשפ"א

פרשת השבוע הכפולה סוגרת את החלק בספר שמות העוסק במשכן. הפרשה מתארת בפרוטרוט את ההוראות ליצירת כלי המשכן, עוברת לדון בהקמת המבנה ובעיצוב התפאורה, וחותרת בדו"ח המפרט את עלויות המתכות היקרות בהן נעשה שימוש ועורך ספירת מלאי של הבדים והאריגים המיוחדים ששולבו בבניית המשכן.

ואז נקטע התיאור בפתאומיות והטקסט המקראי פונה לבני ישראל בקריאה לשמור את הלכות השבת ואוסר על עשיית כל "מלאכה" – כלומר, יצירה – בשבת (שמות ל"ה; 2-3). הפרשנות המסורתית מסתערת על הקטעים הללו בניסיון למצוא קשר בין מה שנראה כשני מקבצי חוקים המנותקים זה מזה. רש"י סבור שהחיבור בין הלכות שבת לבניית המשכן נעוץ בדגש על האיסור לעסוק בבניית המשכן בשבת.^[1] ללמדנו שבשבת חדלים גם מעבודה קדושה כמו בניית בית שיהווה מקום למפגש עם האל ולעבודתו. המשמעות הדתית של זירוז בניית המשכן פחותה מאשר הלכות שבת בכללותן. הלכות אלה מנחות אותנו לחיות במצב של הוויה מוחלטת במהלך יום אחד בשבוע – יום שהוא מוקדש לעבודה פנימית וליחסים עם האחר. ת. (רק פיקוח נפש דוחה שבת, משום שהחיים הם הערך הגבוה ביותר ביהדות).

גישה אחרת רואה בהלכות השבת הללו לא הפרעה כי אם הנגדה. השבת מייצגת זמן קדוש. המשכן מייצג מקום קדוש. שתי התופעות הללו כרוכות זו בזו. הן מקבילות אחת לשנייה ומשחקות תפקיד זהה באקולוגיה של הדת היהודית. משום כך הן מופיעות בסמיכות בפרשת השבוע שלנו.

כפי שאני חוזר וטוען בדברי התורה השבועיים - מטרת העל של היהדות היא תיקון העולם והבאתו לשלמות באופן שהחיים ממצים את מלוא הפוטנציאל שלהם ברמה הגבוהה ביותר. בעידן המשיחי, כבוד האדם - ערך אינסופי, שווין וייחודיות - יתקיים במציאות היומיום. חיי ברית מחייבים עבודה בכל דור ודור למיגור אי-שוויון הנובע ממחסור, דיכוי או אפליה. בנוסף, שומה עלינו לחסל את פירותיהן המשפילים של תופעות כמו רעב, מלחמה וחולי. אנו עובדים על המציאות העכשווית במאמץ לשפר אותה. קיים מתח אמיתי בין האידיאל שאנו חותרים להגשימו ובין מה שניתן לעשות במסגרת המצב הקיים. המתח הוא הדינמיקה המייצרת את האנרגיה להשקיע מאמץ בריתי מוגבר ולשאוף לחיות על פי הערכים הגבוהים יותר של שגרת היומיום שלנו. היות שקצב ההשתבחות הבריתית גדלה והולכת, אנו מקדישים את חיינו לעבודה זו והמשימה עוברת הלאה לדורות הבאים.

אך כיצד ניתן לשמר את ההשפעה של האידיאל בהווה כשהבאתו לידי הגשמה היא כה רחוקה? הסכנה בתהליך הבריתי היא שנטילת חלק פעיל במציאות עלולה להביא להסתגלות ולהשתלבות ואולי באופן לא מודע גם להפנמת נורמות וציפיות של המצב הקיים. כיצד ניתן להימנע מבגידה בחלום וויתור על והמשימה?

ועוד סכנה טומן בחובו התהליך הבריתי. "מה דינו של חלום שנדחה? / האם הוא מתייבש כמו צימוק בשמש?"^[2] איך מצליחים לשמר ולא לאבד את הדחף לממש את החלום? זהו עקב האכילס של שיטת הברית - המחויבות לתפקד במציאות, ובה בעת לתקן אותה.

היהדות מתמודדת עם האתגר בכך שהיא יוצרת זמן קדוש ומרחב קדוש. העולם העתידי המתוקן מובא אל ההווה בצורת 'מיני קוסמוס' - גרסה מיניאטורית של היעד האולטימטיבי. במישור הזמן, התורה חוצבת מימות השבוע את השבת, שאברהם יהושע השל מכנה "ארמון בזמן".^[3] 25 שעות שבהן נחויות המציאות העתידית. אין לעשות מלאכה בשבת - כלומר, אסור לעסוק גם ביצירה רבת מעלה שנעשית לשם השבחת העולם. יותר מכך שמדובר באיסור, זוהי הגשמה של פנטזיה עתידית בזמן הווה. ביום השבת העולם הושלם ולא נותר עוד מה לעשות.^[4]

בעולם מושלם צריך להיות, לחיות, לקיים קשרים עם משפחה וחברים, להתפתח, ללמוד תורה, לעשות אהבה, לשוחח בארוחות משפחתיות, לשיר, ללמוד וליהנות מחברה ומהכנסת אורחים. בשבת מעצימים את העונג באוכל טוב וביין. בשבת אין מלחמה, אין מחסור ולא מתאבלים בציבור. למעשה, זהו יום שבו האדם חי בתקופה משיחית

והווה את השמחות המתלוות לעולם מתוקן ואת מלוא החוויה האנושית, ללא הסחות דעת או חרדות שעלולות לפגום בו. אמנם כעת מדובר רק ב-25 שעות של שלום ושלמות שנוצרו באופן מלאכותי בעולם שבו רוב האנושות אינה מקיימת את השבת. אך לשומריה - העתיד המובטח בעולם מושלם, הוא נוכח, חד ואמיתי.^[5]

תהליך זה מתרחש גם ביצירת מרחב קדוש. בבית זה - המשכן או בית המקדש - חוצב לעצמו הפרט מיני-עולם המורכב ממתכות יקרות שאינן מתכלות - כמו זהב וכסף, שהן סמל לנצחיות ולהיעדר תופעות כמו מוות וכליון. במרחב זה אין נוכחות של מוות אנושי. אפילו אנשים שהיו בקרבת מת ולכן אינם יכולים להשתתף בטקסים דתיים, חייבים לעבור טקס טהרה וחזרה לחיים לפני שייכנסו למקום. במרחב זה הכהנים מהווים דוגמה לשלמות פיזית, והצצה עתידית לתקופה המשיחית שיהיה בה ריפוי מלא של לקויות ומוגבלויות.^[6] כולם נוהגים על פי ערכי מוסר מושלמים.^[7] אין מלחמות, מריבות או אינטרסים סותרים. נוכחותו של האל מורגשת בהיעדר של רוע ובאיחוד בין האדם לאלוהות למען מטרה משותפת. המציאות המשיחית שוכנת כרגע רק במבנה הזה, אך החוויה עצמה היא אמיתית וחייה.

זוהי שיטת הברית להמשיך את קיומו של החלום. עולם מתוקן בזעיר אנפין מתקיים בזמן הווה במרחב קבוע, וניתן לחוות אותו לעומק. עוצמת המפגש היא כל כך חזקה עד שהמשתתפים יודעים שמדובר במציאות ולא רק בפנטזיה. בזכות חוויית ההווה, העתיד כבר לא נראה כמו כוכב רחוק נטול יכולת משיכה. וכאשר יוצאים מבית המקדש או מתחילים שבוע חדש, רואים בעיניים ראשוניות את הפגמים, האיכויות החסרות של ההווה והפשרות שנעשות בו, וזיכרון טעם חיי המשיחיות מדרבן את שומר. ת השבת לא להיכנע לסטטוס קוו אלא לשנות אותו.

פרשת השבוע מציגה שני מסלולים תואמים בדרך הברית אשר מובילים לעולם מתוקן. מתחילים בגאולה של יום אחד ואז מרחיבים אותה - לאט אבל בטוח, אל כלל ימות השבוע - ראשון, שני וכו' - עד להשלמת השבוע כולו. מתחילים במבנה אחד אידיאלי ואז מרחיבים אותו לעיר, לארץ וכן הלאה. נמשיך להרחיב את מרחב החיים, החירות, המושלמות. ניצור בדרך קשרי שותפות, וביום מן הימים העולם ייגאל ונחיה בגן עדן של חירות וצדק אהבה ושלום לכל.

- [1] "הקדים להם אזהרת שבת לצווי מלאכת המשכן, לומר שאינו דוחה את השבת". רש"י לספר שמות (ל"ה, 2), עפ"י המכילתא.
- [2] לנגסטון יוז, "הארלם" (1990).
- [3] אברהם יהושע השל, השבת, פרק א'
- [4] להמשך קריאה בנושא זה ראו מאמרו של שי הליד על פרשת בהר ["Another World to Live In: The Meaning of Shabbat."](#) ובקובץ לב התורה: מאמרים על פרשת השבוע.
- [5] להרחבה על השבת כגילום של העידן המשיחי ר' ! גרינברג, הדרך היהודית: החיים וההיסטוריה במעגל החיים, ראובן מס: ירושלים (2011) ובפרט בעמודים 141-155.
- [6] בנושא זה ר' מאמר שלי על פרשת תצווה "["על הכהונה, או: קדושה - לחיות במלוא החיים"](#)
- [7] "מי-ישכן, בהר קדשך [בית המקדש]. הולך תמים, ופעל צדק ודבר אמת בלבבו. לא-רגל, על-לשנו" (תהלים ט"ו, 3-1). לקריאה נוספת על בית המקדש כמודל של שלמות/גן עדן ראו לוונסון, סיני וציון, עמודים 137-142 (אנגלית)

